

Danske studerende flyver sjældent langt fra reden

ANALYSE

12.09.2025

Af forskningsprofessor Rasmus Landersø og forskningsassistent Karl Bertelsen Robak,
ROCKWOOL Fonden

Unge vælger ofte universiteter tæt på deres opvækstområde, og ellers vælges den nærmeste af enten København eller Aarhus – sådan var det for tre årtier siden, og sådan er det stadig.

Danmark har oplevet en markant uddannelsesekspansion gennem de seneste årtier, hvor stigende andele af ungdomsårgange har søgt mod de lange videregående uddannelser. At de store byer som Aarhus og specielt København ofte er destinationen, når der skal vælges lange videregående uddannelser, har fyldt meget i debatten gennem mange regeringsperioder. Forskellige tiltag som udflytning af uddannelser og senest en reform, der skærer i antallet af pladser på universiteterne, har set dagens lys – bl.a. med et mål om, at flere skal søge uddannelser udenfor de store byer.

Ny forskning fra ROCKWOOL Fonden viser nu, at de geografiske tendenser, der ses for unges uddannelsesvalg, har været til stede så langt tilbage, som de centrale uddannelsesregistre rækker; i mere end tre årtier. Unge, der starter på lange videregående uddannelser, gør det oftest på den uddannelsesinstitution, der ligger tættest på deres opvækstområde. Er man vokset fx vokset op i Midtjylland, er Aarhus Universitet den mest sandsynlige uddannelsesvalg.

Men samtidig viser analysen også en anden vedholdende tendens. Ud over førnævnte "hjemmebanebias", går turen ofte også mod den nærmeste større by. Er man vokset op på Fyn er SDU det mest hyppige valg – men uddannelsesinstitutionerne i København kommer på en andenplads. Og er man vokset op på Sjælland vælger næsten ingen en tur vest over Storebælt.

Sådan har mønstret set ud for årgange født i 1960'erne, 1970'erne, 1980'erne og 1990'erne. En ændring af uddannelsesstrømmen, så den ikke løber mod Aarhus og København længere, vil dermed kræve, at mere end tre årtiers mønster ændres.

Analysen viser også, at den stigende søgning mod de lange videregående uddannelser i høj grad har været drevet af uddannelsesinstitutionerne tæt på opvækstområdet. Dette skyldes primært, at unge med relativt lave karakterer fra gymnasiet er blevet mere tilbøjelige til at tage lange videregående uddannelser, og dette foregår oftest på "hjemmebanen". Unge med høje gymnasiekarakterer søger ofte mod de større byer. Fx studerer unge fra Fyn med høje karaktergennemsnit næsten lige så ofte i København som på SDU, mens unge fra Aalborg næsten lige så ofte studerer i Aarhus som i Aalborg, hvis de har høje karakterer fra gymnasiet.

Disse resultater illustrerer hermed, hvilke grupper af unge, der sandsynligvis vil blive afholdt fra at tage en lang videregående uddannelse, hvis muligheden for at studere en lang videregående uddannelse indskrænkes: Unge med relativt lave karakterer fra gymnasiet, vil sandsynligvis være den primære gruppe, der rammes, og de vælger oftere et universitet uden for de større byer end unge med relativt høje karakterer.

Flere studerende - men i store træk uændrede tendenser i universitetsvalg gennem mere end tre årtier

I dag gennemfører 67% af en ungdomsårgang en gymnasial uddannelse og 29% påbegynder en lang videregående uddannelse (se appendiks figur A.1). Disse andele har været støt stigende siden 1960'erne. Siden 1965-årgangen er andelen, der dimitterer fra gymnasiet, steget med 93% og andelen, der bliver indskrevet på et universitet, er tredoblet.

I hele perioden har AU og KU tilsammen stået for lidt over halvdelen af det samlede universitetsoptag, mens de øvrige hovedstadsuniversiteter har stået for mellem en fjerdedel og en femtedel. De to universiteter uden for København (Hovedstadsområdet) og Aarhus – SDU og AAU – har hver oplevet en stigning fra lidt under 10% af optaget til ca. 10-15% over perioden (se appendix figur A.2).

Selvom flere og flere unge har valgt universitetsvejen, er det langt fra tilfældigt, hvor i landet de vælger at studere. Figur 1 viser udviklingen i universitetsoptag for unge, alt efter hvilken af de fire landsdele med universiteter, Sjælland, Midtjylland, Fyn og Nordjylland, de er opvokset i.

Stigningen i universitetsoptag ses for alle områder, men den har været præget af underliggende geografiske forskelle i optagemønstre alt efter opvækstområde og uddannelsesinstitutionernes geografiske placering. Figuren viser fire hovedresultater.

For det første viser figuren en markant tendens til at studere lokalt i alle landsdele: Sjællændere, midtjyderne, fynboerne og nordjyderne er mest tilbøjelige til at læse på henholdsvis hovedstadsuniversiteterne (KU, CBS, DTU, ITU og RUC), Aarhus Universitet (AU), Syddansk Universitet (SDU) og Aalborg Universitet (AAU). Dette er ikke et nyt fænomen. Tendensen ses for *alle* årgange født fra midten af 1960'erne til midten af 1990'erne.

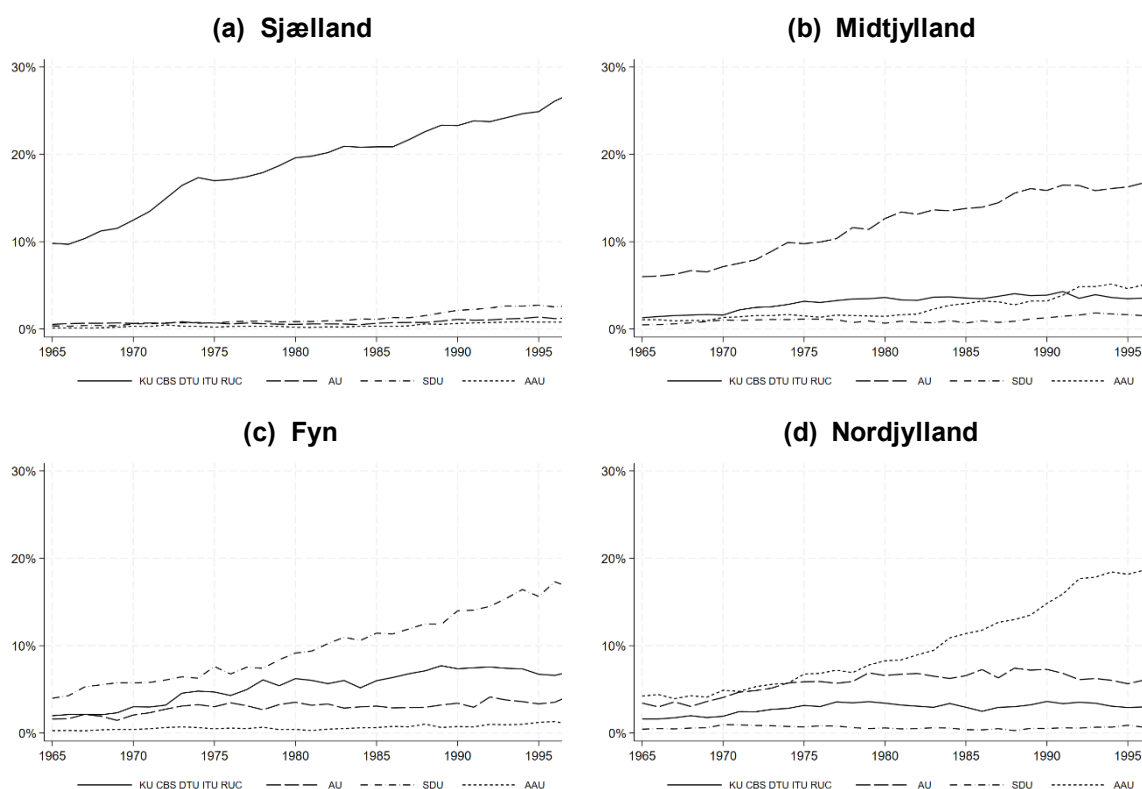
For det andet viser figuren, at stigningerne i universitetstilgangen i høj grad er drevet af øget tilbøjelighed til at læse i samme landsdel, som man er vokset op i. På Sjælland, i Midtjylland og på Fyn har denne hjemmebakkebias været til stede over hele perioden (dog i forskellig udstrækning). Fx viser figur 1b, at omkring 10% af fødselsårgangene fra slutningen af 1960'erne, der voksede op i Midtjylland, gik på Aarhus Universitet, mens det næsten var 20% af årgangene født i midten af 1990'erne. Til sammenligning er andelen af hver fødselsårgang, der påbegyndte en uddannelse på øvrige uddannelsesinstitutioner rundt omkring i landet, steget fra ca. 5 til 10%.

For det tredje afviger udviklingen for unge, der er vokset op i Nordjylland, delvist fra udviklingerne for unge fra resten af landet. Dette skyldes, at Nordjylland ikke havde et bredt udvalg af uddannelser i starten af perioden. Således var der ikke en klar tendens til, at unge fra Nordjylland valgte at studere i Aalborg indtil årgange født i 1980'erne. Over hele perioden er andelen af

nordjyske unge, der bliver indskrevet på AAU, steget markant – fra under 5% til næsten 20% – imens deres tilgang til andre universiteter har været nogenlunde stabil siden årgangene født i 1970'erne.

Endeligt viser figuren, at uddannelsesinstitutionerne i hovedstadsområdet er populære for alle uagtet opvækstområde. Både midtjyderne, nordjyderne og fynboerne søger ofte mod uddannelsesinstitutioner i hovedstadsområdet. Derimod påbegynder unge fra Sjælland næsten udelukkende lange videregående uddannelser på institutioner i hovedstadsområdet; dette var både tilfældet for unge født i 1960'erne og for unge født i 1990'erne.

Figur 1. Universitetsoptag efter opvækstområde.

Note: Figurene viser andele af årgange opvokset i samme landsdel født mellem 1965 og 1997, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse på hovedstadsuniversiteterne (KU, CBS, DTU, ITU eller RUC), Aarhus Universitet, Syddansk Universitet eller Aalborg Universitet. Kilde: Egne beregninger p.b.a. data fra Danmarks Statistik.

Studenter med lave gennemsnit bliver i højere grad hjemme

Figur 2 viser andelen af hver fødselsårgang, der studerer på en lang videregående uddannelse, alt efter fødselsårgang, opvækstområde, placering af uddannelsesinstitutionerne og de unges karaktergennemsnit. Karaktergennemsnit opledes alt efter, hvem der hhv. fik et gennemsnit under og over medianen i hver årgang af gymnasiestudenter. På denne måde fastholdes gruppernes størrelse indenfor hver årgang.

Figuren viser fire hovedresultater. For de første søger unge opvokset på Sjælland primært mod hovedstadsområdet uddannelsesinstitutioner, uagtet om de havde lave eller høje karaktergennemsnit fra gymnasiet, hvilket ses af figur 2a og b..

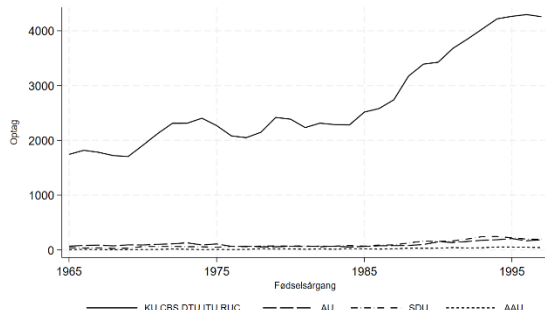
For det andet viser figur 2c og d tilsvarende, at flest fra Midtjylland søger mod Aarhus Universitet uagtet karaktergennemsnit. Dog er unge med relativt lave karaktergennemsnit næstmest tilbøjelige til at starte på Aalborg Universitet, mens unge med relativt høje karaktergennemsnit er næstmest tilbøjelige til at søge mod hovedstadsområdet uddannelsesinstitutioner.

For det tredje viser figur 2e, og g, at søgningen mod større byer er udpræget for de unge fra Nordjylland og Fyn, der fik relativt høje karaktergennemsnit fra gymnasiet. For fynboer med relativt høje karaktergennemsnit har Syddansk Universitet og hovedstadsuniversiteterne skiftevis været det mest populære valg gennem mere end tre årtier. Blandt nordjyder med relativt høje karaktergennemsnit var Aarhus Universitet i mange år det mest populære valg. Og blandt årgange født i 1970'erne var hovedstadsuniversiteterne endda mere populære end Aalborg Universitet. Hjemmebanen overhalede for alvor Aarhus Universitet som førstevalg blandt de fagligst stærkeste nordjyder i løbet af årgangene født i 1990'erne.

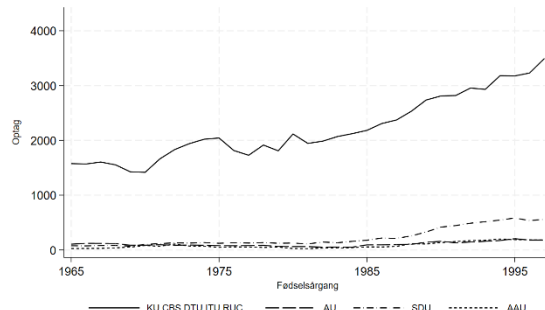
Endeligt viser figur 2f og h derimod, at unge fra hhv. Nordjylland og Fyn med karaktergennemsnit under medianen i høj grad bliver på deres lokale universitet (hhv. Aalborg Universitet og Syddansk Universitet). Ekspansionen i optag på lange videregående uddannelser over de seneste 20 år blandt disse grupper har næsten udelukkende været drevet af øget optag på det lokale universitet.

Figur 2. Universitetsoptag efter opvækstområde og gymnasiegennemsnit.

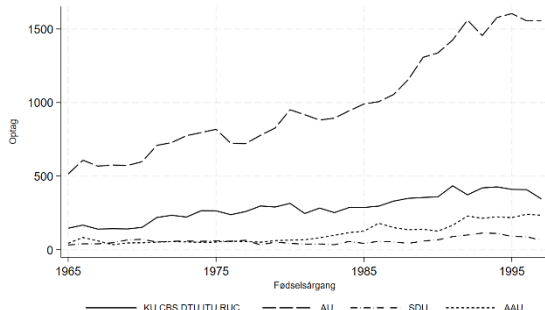
(a) Gennemsnit over median – Sjælland

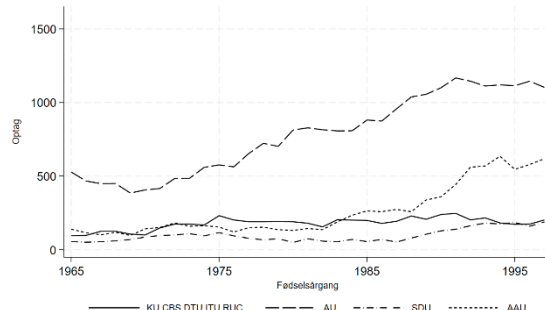
(b) Gennemsnit under median – Sjælland

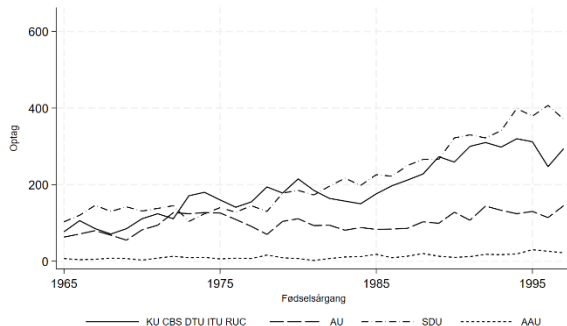
(c) Gennemsnit over median – Midtjylland

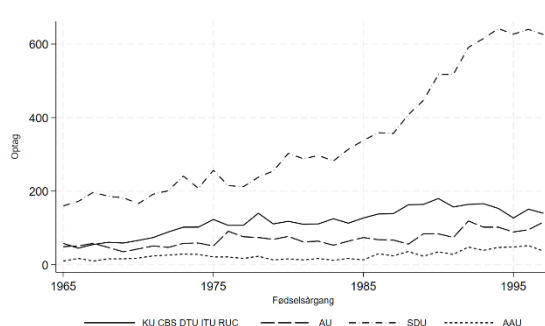
(d) Gennemsnit under median – Midtjylland

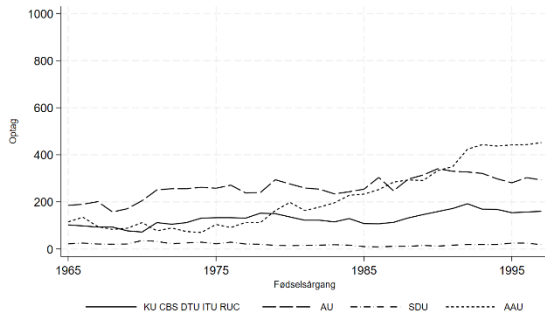
(e) Gennemsnit over median – Fyn

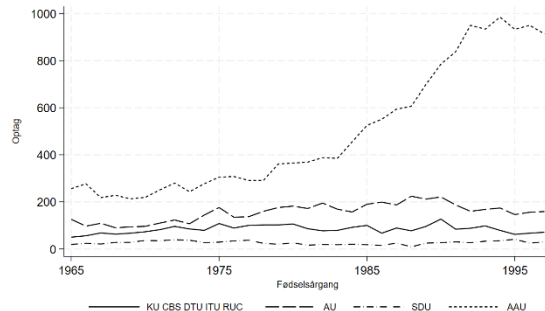
(f) Gennemsnit under median – Fyn

(g) Gennemsnit over median – Nordjylland

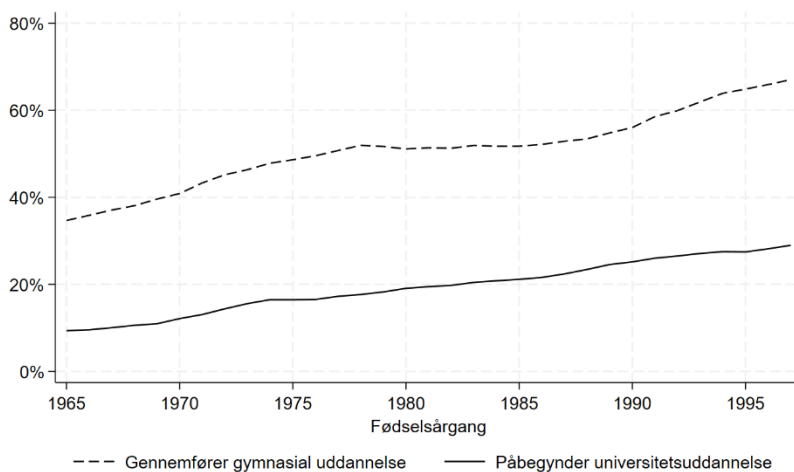
(h) Gennemsnit under median – Nordjylland

Note: Figurene viser antal af studenter fra årgange opvokset i samme landsdel født mellem 1965 og 1997 med karaktergennemsnit over/under medianen, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse på hovedstadsuniversiteterne, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet eller Aalborg Universitet. Kilde: Egne beregninger pba. data fra Danmarks Statistik.

Appendix

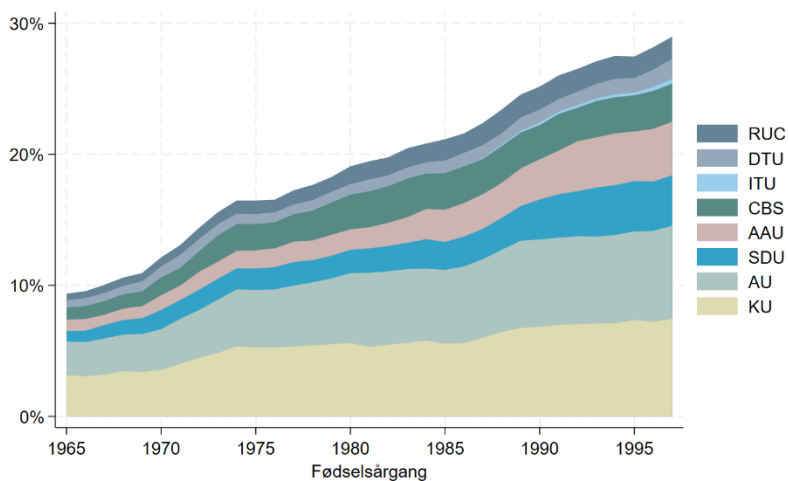
Figur A.1. Stigende gymnasie gennemførelse og universitetsoptag.

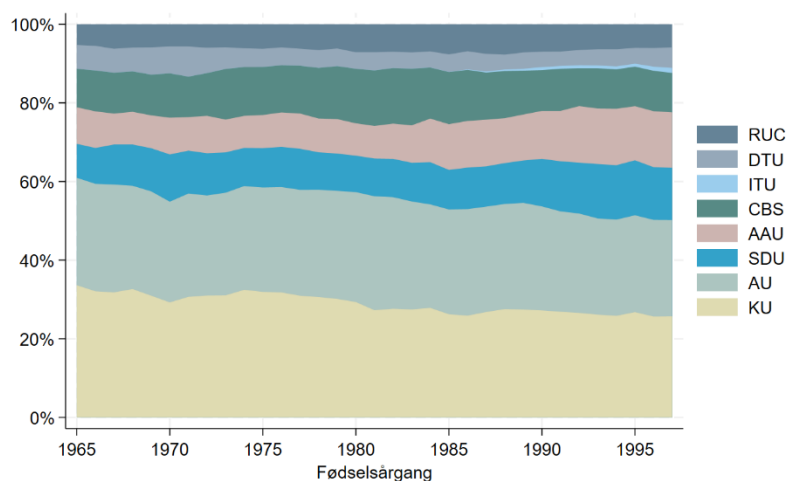
Note: Figuren viser andelen af en fødselsårgang, der dimitterer fra gymnasiet fra 1965-årgangen til 1997-årgangen, og andelen af hver årgang, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse. Kilde: Egne beregninger pba. data fra Danmarks Statistik.

Figur A.2. Fordelingen af universitetsoptaget fra 1965-årgangen til 1997-årgangen.

(a) Andele af fødselsårgange

(b) Andele af universitetsoptaget

Note: Figur (a) viser andelen af en fødselsårgang, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse på hver af de otte universiteter fra 1965-årgangen til 1997-årgangen. Figur (b) viser hvordan det samlede universitetsoptag af en fødselsårgang fordeles på de otte universiteter. Kilde: Egne beregninger pba. data fra Danmarks Statistik.

FAKTA om analysen:

Analysens metode:

Analysen bygger på data fra Danmarks Statistik.

I befolkningsregistret (BEF) defineres populationen som personer født mellem 1965 og 1997 med bopæl i Danmark som både 14-årig og 25-årig. Her bestemmes også landsdelen som vedkommende har bopæl i som 14-årig.

Uddannelsesregistret (UDDA) anvendes til at bestemme gymnasie gennemførelse ved hjælp af den højest fuldførte almene uddannelse som 25-årig. Gymnasiale uddannelser omfatter uddannelser med DISCED hovedgruppe 20.

Det komprimerede elevregister (KOTRE) bruges til at identificere hver persons første indskrivning ved et universitet (eller universitetscenter, som både Aalborg og Roskilde Universitet tidligere blev kaldt) senest som 25-årig.

Karaktergennemsnit fra gymnasiale uddannelser observeres i UDG-registret, hvorefter hver students placering i fødselsårgangens gennemsnitsfordeling bestemmes, for at inddele årgangen i studenter med gennemsnit over eller under medianen.